

7. Яцишин, С. Р. Суб'єкти державного сектору в структурі економіки держави [Текст] / С. Р. Яцишин // Стан і перспективи розвитку обліково-інформаційної системи в Україні : матеріали III Міжнар. наук.-практ. конф. [м. Тернопіль, 10-11 жовт. 2014 р.] / редкол. : З. В. Задорожний, В. А. Дерій, М. Р. Лучко [та ін.] ; г, л. ред. З. В. Задорожний. - Тернопіль : ТНЕУ, 2014. - С. 182-183. Режим доступу: <http://dspace.tneu.edu.ua/handle/316497/16295>

Петрик О. А.

доктор економічних наук, професор,

Дядюн О. О.

аспірантка

ДВНЗ «Київський національний економічний університет імені Вадима Гетьмана»

м. Київ, Україна

ТОРГОВЕЛЬНА МАРКА: ПРОБЛЕМНІ АСПЕКТИ ВІДОБРАЖЕННЯ У БУХГАЛТЕРСЬКОМУ ОБЛІКУ

Важливою умовою акумулювання вартості сучасними підприємствами є підвищення уваги до інформатизації та інтелектуалізації господарської діяльності, зокрема і через використання інтелектуальної власності. Одним із найбільш відомих об'єктів інтелектуальної власності є торговельні марки, що використовуються для індивідуалізації товарів та послуг конкретного суб'єкта господарювання. Торговельна марка вирізняє товар серед аналогічних, виступає показником його якості, а також засобом реклами. Успішна торговельна марка потребує активного управління, а, відповідно, і облікового забезпечення. Однак, система бухгалтерського обліку не завжди містить інформацію про наявність і реальну вартість торговельних марок. Як наслідок, виникає ситуація, за якої реальна вартість підприємства, генерована в тому числі і за допомогою торговельної марки, значно перевищує його балансову вартість. У цьому аспекті питання визнання, оцінки та обліку торговельних марок потребує нових досліджень.

Своєрідним підґрунтям організації обліку прав на торговельні марки, є загальна правова система у сфері інтелектуальної власності, що містить ряд нормативно-правових актів. Основними з них є Цивільний кодекс України та Закон України «Про охорону прав на знаки для товарів і послуг». Вказані нормативні акти оперують такими поняттями як «торговельна марка» та «знак для товарів та послуг».

Відповідно до Цивільного Кодексу України [1] під торговельною маркою розуміється будь-яке позначення або будь-яка комбінація позначень, які придатні для вирізнення товарів (послуг), що виробляються (надаються) однією особою, від товарів (послуг), що виробляються (надаються) іншими особами. У свою чергу, Закон «Про охорону прав на знаки для товарів і послуг» [2] містить визначення: знак – означення, за яким товари і послуги одних осіб відрізняються від товарів і послуг інших осіб. Погоджуємося з думкою вітчизняних науковців [3; 4, с. 35-36], що в нормативному середовищі ці поняття використовуються як синонімічні. З огляду на це, з метою уникнення термінологічної плутанини, важливим є узгодження нормативних актів та вживання одного усталеного позначення в зазначених документах, а також його відповідність нормативно-правовим актам, що регулюють безпосередньо облікові аспекти (Податковий кодекс України, Положення (стандарти) бухгалтерського обліку).

У закордонній практиці поширеним є термін «бренд». Однак, науковці вказують на існування відмінностей між термінами «торговельна марка» та «бренд»:

- бренд – це розкручена торговельна марка, яка може підтримувати іміджевий образ товару чи послуги серед споживачів значного сегменту ринку тривалий період [3];
- бренд – це різновид торговельної марки з усталеною впродовж тривалого часу репутацією, що має для споживачів відповідного товару (послуги) високу асоціативну та ідентифікаційну здатність і якісні відмінності від конкурентів [5, с. 220];
- бренд – це здатність торгової марки підтримувати іміджевий образ товару чи послуги, формувати їх впізнаваність і репутацію [6, с. 243].

Термін «бренд» зустрічається і в МСБО 38 «Нематеріальні активи». Проте правове регулювання його як окремого поняття, відмінного від торговельної марки, відсутнє і в вітчизняній, і в зарубіжній практиці.

П(С)БО 8 «Нематеріальні активи» [7] відносить торговельні марки до групи «Права на комерційні позначення» із зазначенням необхідності ведення їх обліку щодо кожного об'єкта. Обов'язковою умовою для відображення торговельної марки у бухгалтерському обліку підприємства є наявність майнових прав на неї, які засвідчуються свідоцтвом.

За даними Українського інституту інтелектуальної власності [8] станом на 31.03.2018 р. у державному реєстрі налічувалося 240098 свідоцтв на товари та послуги. При цьому для I кварталу 2018 р. порівняно з аналогічним періодом 2017 р. характерним є зростання активності у поданні заявок на знаки для товарів і послуг майже на 11%. Частка іноземних заяв становила 11,7%, а серед найбільш активних іноземних заявників виділяють США та Кіпр.

На думку вітчизняних дослідників [3; 4; 6; 9], основним проблемним питанням в обліку торговельних марок є визначення витрат, які входять до їх первісної вартості. Принципові положення щодо визначення первісної вартості торгової марки як складової нематеріальних активів підприємств відповідно до П(С)БО 8 «Нематеріальні активи» наведено в табл. 1.

Таблиця 1

Особливості формування первісної вартості торговельної марки*

Склад витрат		Відображення в бухгалтерському обліку
Витрати, що капіталізуються	Вимоги ПСБО 8 «Нематеріальні активи»: вартість придбання; мито; суми непрямих податків, які не підлягають відшкодуванню; інші витрати, безпосередньо пов'язані зі створення та доведенням до стану, в якому НМА придатні для використання. Відповідно, первісна вартість торговельних марок може включати: - вартість зборів, сплачених при реєстрації; - державне мито за видачу свідоцтва; - вартість послуг представників у справах інтелектуальної власності; - збір за публікацію про видачу свідоцтва; - оплата послуг різних фахівців.	Субрахунок 154 «Придбання (створення) нематеріальних активів». Після отримання свідоцтва субрахунок закривається за допомогою перенесення витрат на субрахунок 123 «Права на комерційні позначення»
Витрати, що не капіталізуються	Не визнаються нематеріальним активом витрати на підвищення ділової репутації підприємства/установи, вартість видань і витрати на створення торгових марок (товарних знаків).	На рахунках витрат поточного періоду (зокрема, 93 «Витрати на збут»).

*узагальнено авторами за даними [3; 7]

Саме витрати на створення торговельних марок викликають дискусії в наукових колах в частині того, чи обґрунтованим є їхнє віднесення до витрат звітного періоду, або можливо їх все ж варто капіталізувати. У будь-якому випадку, єдиною є думка про те, що п.9 П(С)БО 8 «Нематеріальні активи» має бути доопрацьованим та уточненим.

Щодо вимог МСБО 38 «Нематеріальні активи» [10], то у п. 63 також зацентровано увагу на тому, що внутрішньогенеровані бренди не слід визнавати як нематеріальні активи, оскільки видатки на них неможливо відокремити від витрат на розвиток бізнесу в цілому.

Зазначимо, що основною перепоною на шляху більш об'єктивного облікового відображення вартості торговельних марок, зокрема і внутрішньостворених, є їх достовірна оцінка. Так, у процесі створення торговельної марки достовірною оцінкою її вартості підприємством самостійно є проблематичною. А у випадку відсутності достовірної оцінки не виконується один з основних критеріїв визнання активу.

Дискусійним є і питання щодо необхідності амортизації прав на торговельні марки. У цьому контексті важливою є оцінка строку корисного використання цих об'єктів. Ясишена В. В. та Пославська Л. І. [3] звертають увагу на те, що підприємствам необхідно на власний розсуд, проте обґрунтовано визначати ті права, на які недоцільно нараховувати амортизацію. А на думку Скоп Х. І. [9, с. 122], обрання невизначеного терміну використання для торговельної марки є недоцільним, оскільки її вартість не є стабільною, а залежить від багатьох чинників. Відповідно, досягнення достовірності та об'єктивності показників фінансової звітності потребує ведення бухгалтерського обліку торговельної марки з використанням моделі обліку за переоціненою вартістю.

Таким чином, дослідження проблематики обліку торговельної марки показало важливість досконалої юридичної бази та чіткого однозначного трактування цього поняття. Дотримання законодавства у сфері інтелектуальної власності та його вдосконалення (використання єдиної дефініції, визначення видів торговельних марок, підвищення уваги до механізму захисту прав тощо) є неодмінною передумовою для достовірного облікового відображення торговельної марки у складі нематеріальних активів підприємства. Уникнення ситуації, за якої торговельна марка фактично використовується, але у системі бухгалтерського обліку та звітності не представлена, є важливим завданням сьогодення. Визначення чіткого механізму формування вартості торговельної марки є необхідною умовою для її визнання в обліку. Відповідно, перспективним напрямом подальших наукових пошуків є визначення сучасних підходів до оцінки торговельної марки та можливості їх практичної імплементації у практику облікового процесу.

Список використаних джерел

1. Цивільний кодекс України: Закон від 16.01.2003 №435-IV [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/435-15/page9>.
2. Про охорону прав на знаки для товарів і послуг: Закон від 15.12.1993 №3689-ХІІ [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/3689-12>.
3. Ясишена В. В. Торговельна марка: обліковий, правовий і маркетинговий аспекти [Електронний ресурс] / В. В. Ясишена, Л. І. Пославська // Ефективна економіка. – 2017. – № 3. – Режим доступу: <http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=5475>.
4. Бегун С. І. Поняття «торгівельна марка» та ведення його обліку / С. І. Бегун, К. М. Берегович // Економічні науки. Серія: Облік і фінанси. – 2014. – Вип. 11(41). – С. 34-39.
5. Ярмак В. Ю. Поняття бренду та його співвідношення з поняттям торговельної марки / В. Ю. Ярмак // Проблеми законності. – 2018. – Вип. 141. – С. 214-221.
6. Головка Т. В. Проблемні питання визнання та обліку торговельної марки / Т. В. Головка, Л. М. Гавриловська // Фінанси, облік і аудит. – 2013. – Вип. 1 (21). – С. 239-244.

7. Нематеріальні активи: Положення (стандарт) бухгалтерського обліку 8, затв. Наказом Міністерства фінансів України від 18.10.99 №242 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/z0750-99>.
8. Державне підприємство «Український інститут інтелектуальної власності». Промислова власність у цифрах [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.uipv.org/i_upload/file/promvlasnist-Q1-2018.pdf.
9. Скоп Х. І. Бухгалтерський облік засобів індивідуалізації сучасного підприємства / Х. І. Скоп // Проблеми теорії та методології бухгалтерського обліку, контролю та аналізу. – 2017. – Вип. 3 (38). – С. 118-125.
10. Нематеріальні активи: Міжнародний стандарт бухгалтерського обліку 38 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/929_050.

Хорунжак Н. М.

доктор економічних наук, професор
Тернопільський національний економічний університет
м. Тернопіль, Україна

МОДЕРНІЗАЦІЯ ОБЛІКУ В ДЕРЖАВНОМУ СЕКТОРІ: НАСТУПНИЙ ЕТАП

Системне реформування бухгалтерського обліку в державному секторі, яке реалізоване через розробку й затвердження Національних положень (стандартів) бухгалтерського обліку та Плану рахунків з відповідними методичними рекомендаціями з питань облікового відображення різних об'єктів, вимагає розв'язання низки інших проблем. Зміна методики облікового відображення господарських операцій в системі рахунків, введення нових та удосконалення чинних форм документації вимагає змін в питаннях формування як звітності загалом, так і багатьох статей її деяких форм.

Детальний аналіз Методичних рекомендацій із застосування Плану рахунків бухгалтерського обліку в державному секторі та Типової кореспонденції рахунків, а також дані практики засвідчують ряд неузгодженостей і нелогічності бухгалтерських проведення. Окрім цього є проблеми з трансформуванням інформації, зведенням даних, оперативністю їх опрацювання тощо. Загалом ці питання відносяться до другої та третьої груп модернізаційних заходів, передбачених попередньою Стратегією, на яку звернено увагу у публікації [4]. На виконання саме цих напрямів модернізації бухгалтерського обліку в державному секторі зосереджено акценти в запропонованій Мінфіном «Стратегії модернізації бухгалтерського обліку та фінзвітності в держсекторі» [3]. Оцінюючи підсумки виконання передбачених в попередній стратегії [1] С. В. Свірко та М. Ю. Самчик, зробили висновки про значущість проведених заходів і висловили пропозиції щодо подальшого реформування бюджетного обліку в контексті розвитку підсистеми управлінського обліку в цілому та обліку витрат зокрема [2]. З їхнього аналізу випливає, що загалом мета попередньої Стратегії в цілому досягнута за деяким невеликим винятком, який стосується інформаційної системи управління фінансами. Погоджуючись з позицією вищезазначених авторів, зауважимо, що досягнення поставленої мети модернізації бухгалтерського обліку в державному секторі все таки містить і низку об'єктивних недопрацювань, що ліквідовуються в ході практичної реалізації запропонованих інновацій. Так було і з кореспонденцією рахунків (яка доповнювалася й уточнювалася у відповідній Інструкції із застосування Плану рахунків, і з самим Планом рахунків бухгалтерського обліку в державному секторі, котрий до остаточного прийняття пройшов низку удосконалень, і з системою документального забезпечення облікового відображення господарських операцій в бюджетних установах.